

מותר, ואף יש צורך, להגמיש את כללי החינוך הישן!

“אנו המלמדים והעוסקים בחינוך לכל גוונים, שלוחים הננו. מול עינינו ניצבת מטרה נעלית. מוטלת עלינו משימה קדושה, רבת אחריות. חינוך ילדי ישראל ושמירה על המשכיות מסורת עמנו. למען המטרה הזאת עלינו לפעול מתוך הקרבה עצמית, כשאנו מתעלמים מגבולות, מסגרות וכללים. מתגברים על מגבלות וקשיים ומתאימים את הסביבה שבה אנו נמצאים כדי שתייע לנו בהשגת המטרה” • על החינוך העכשווי-המודרני מול החינוך הישן

מאת הרב ישעיהו וובר

השאלות הללו טומנות בחובן חרדה. חרדה מפני שינוי בכלל, ועוד יותר מפני שינוי מקורי – במובן של חזרה למקורות. על-מנת לסלול את הדרך להערכות חינוכיות מתאימה והולמת יותר, שתניב תוצאות משביעות רצון ותגיע להישגים מקסימליים עם כל ילד וילד באופן אינדיבידואלי, עלינו להקדים ולהבהיר את ההבדל שבין עבודה במסגרת חינוך, לבין עבודה חינוכית.

בעבודה במסגרת חינוכית, תוכנית העבודה מסודרת ומוכנה מראש, מתוכננת לפרטיה. ישנה התחלה, וסוף, ושוב התחלה – וכך הלאה. כל יחידת לימוד נערכת בהתאם לשעון הזמן שמתקתק בקצב מתמיד, מותאמת לתקופות השנה ולהספק הלימודי הנדרש. אי-עמידה בלוח-הזמנים מצריכה הילחצות מיוחדת, שלא תורמת לאווירה הרגועה בכיתה, ובוודאי שלא להרגשתם הטובה והנינוחה של התלמידים; הרגשה שאמורה להקל עליהם בהפנמת המסרים החינוכיים והלימודיים.

מה שאין כן בעבודה החינוכית. גם כאן

הרבי מה"מ הוא גדול המאמינים שבכוחו של חינוך נכון לחולל גדולות ונצורות, והוא אכן חולל בדורנו מהפכה חינוכית גדולה ועצומה, רבת-ממדים. המהפכה הזאת נפעלה בזכות מסירות-הנפש של שלוחיו, שלא התחשבו בסדרי העולם הקבועים ולא התפעלו מהם. היתה להם מטרה, והם התאימו את הסביבה והעולם למען הגשמת המטרה שעמדה מול עיניהם

בדורות הקודמים כל קשר.

השאלה הנשאלת היא: האם ניתן לשנות? אנו הרי יודעים שדורנו שונה מדורות קודמים; בשל כך נוצרה השיטה האחרת. כעת, לאחר שרבו עד מאוד ההשגות עליה, ואנו נאלצים להודות, אם גם בצער, שבתחומים רבים היא נכשלה – האם אפשר למצוא דרך חלופית? האם רצוי? – האם בכלל קיימת דרך אחרת? ומי יערוב לנו ששיטת חינוך אחרת תהיה טובה ויעילה יותר?

באמרנו הקודם סקרנו ובחנו לעומק את מקומו של הילד במסגרת החינוכית בת ימינו. פרשנו תמונת-מצב, שלא תמיד התגלתה כמחמיאה ובוודאי לא תמיד עונה על ציפיותינו ממנה, היות שאין באפשרותה ליישם את האידיולוגיות שאליהן אנו שואפים. מאילוצים מערכתיים, שמכתיבה בדרך הטבע בניית מסגרת שאמורה להתאים לכלל ציבור הילדים – כך טוענים העומדים בראש המערכות הללו.

בדיוננו הפתוח ניתחנו מוסכמות שעד עתה התקבלו כעובדה שאין עליה עוררין, מבלי שאיש העז לפצות פה ולנסות לחלוק או להטיל ספק. שכן החינוך הטהור הוא קודש קודשים עבור כל אחד מאתנו, ומי אנו שנעז לחלוק על דרך חינוך יהודית מסורתית, עתיקת יומין?

בתשובה על כך הבהרנו שבמערכת החינוך בת-זמננו קיימות מוסכמות לא מעטות, אפילו כאלו שהן כללי יסוד המכתיבות את אופי המערכת כולה – שבעצם הינן רעיונות שמקורם באילוצי תקופתנו, ואין ביניהם לבין שיטת החינוך

שאלה: בני אינו רוצה ללכת לבית-הספר. רק לאחר שאני מכריח אותו הוא נאלץ לציית, אך גם אז עושה זאת בלי רצון בכלל. מידי יום חוזר המחזה על עצמו: רטינות ותחינות מצידו, ומאמצי שכנוע לצד תקיפות מצדי. בסוף הוא נכנע, אך אני מתלבט האם נכון מצדי להכריח אותו? אולי מוטב לחכות עד שהרצון ללכת לבית-הספר יבוא מצידו, ללא האילוצים שלי?

תשובה: דעתי היא, שהילד חייב ללכת לבית-הספר. מעבר לכך: הילד חייב להפגים בתוכו, שזהו תפקידו ומשום כך זוהי חובתו ללכת מידי יום לבית-הספר. הוא חייב להכיר בכך שהחיים אינם גן משחקים ארוך ומתמשך, שבו כל אחד בוחר באיזה מתקן לשחק ומתי, ואם לא מתחשק לו הוא פשוט יושב בצד וצופה. לחיים יש מטרה, ייעוד ותכלית, ובני-אדם הגיעו לעולם כדי להגשים את ייעודם. יש אופן מסוים של ביצוע המשימה האישית שמתאים לכל אדם כפרט, וכפי שהוא חלק מהכלל, בכל אחד משלבי חייו. אנשים מבוגרים צריכים לעבוד, ללמוד, לטפל בילדיהם ובמשפחותיהם וכדומה, ילדים צריכים להימצא במסגרת לימודית.

הילד זקוק למסגרת בית-הספר באופן טבעי, הן מבחינה לימודית הן מבחינה חברתית. כאשר ילד מסרב באופן קבוע ללכת לבית-הספר, הרי זה מצביע על-כך שהילד חסר מודעות בריאה לטיפוח האישי שלו, רוחני וחברתי. על ההורה מוטלת המשימה להבהיר לו שמחובתו להימצא במסגרת לימודית קבועה.

יחד עם ההבהרה הברורה והחד-משמעית הזאת צריך, כמובן, להטות אוזן קשובה לילד ולשמעו ממנו מהן הסיבות שבגללן הוא מסרב ללכת לבית-הספר. יש לדון בטענות ובסיבות שהוא מעלה בכובד-הראש וברצינות הראויים ולתת לו את ההרגשה שרוצים להבין אותו ולעזור לו. לפעמים מגלים שטענותיו כבדות משקל, ואף ישנם מקרים מיוחדים שמצריכים ייעוץ והכוונה מיוחדים.

בדרך-כלל, הסיבה להשתמטות מללכת לבית-הספר היא פשוטה ורגילה. לכל ילד – כמעט – קורה שעוברת עליו תקופה שבה קשה לו יותר. הלחץ שבלימודים מצטבר ומעיק עליו והוא מבקש פסק-זמן על-מנת שיוכל לקחת נשימה עמוקה ומשחררת. זוהי הדרך שלו לנסות לברוח מהמחויבות שבמסגרת המגבילה.

כאשר הילד מסרב **בתוקף** ללכת לבית-הספר הרי זה אומר דרשני. במקרה כזה יש להתחשב ואף להתפשר עד שהסיבה לסירוב תתברר.

אולם כאשר המצב הוא שהילד לא הולך בחשק, או הולך בלי חשק, וגם אם הוא טוען שאינו מוצא שום סיבה ללכת לבית-הספר, כי משעמם שם, ואין לו חברים, וזה בזבוז זמן וכדומה, תירוצים מתירוצים שונים, אין להתחשב בטענות הללו במובן של כניעה לרצונו. יש לחייב אותו ללכת לבית-הספר, אולם יחד עם זאת לנסות "להאיר עברו את החשיכה". למצוא במסגרת המעיקה עליו קרן אור, שתהווה עבורו מוקד משיכה שיעורר בו רצון להיכלל בתוך המסגרת. מובן שזוהי רק הוראת שעה. אין להמשיך בגישה מעין זו לטווח ארוך, שכן יש להביא את הילד לכך שיפתח בתוכו, מצד עצמו, את ההכרה שמקומו במסגרת בית-הספר. ולו רק בשל מה שעליו לקבל ממנו בשלב החיים שבו הוא נמצא: העשרת הידע הלימודי, הקניית ערכים ומידות והשתלבות נכונה בחברה. הבנה זו צריכה להביא אותו ליצירת סוג חדש של קשר עם המסגרת הלימודית. קשר שבו בית-הספר ישתלב בחייו האישיים באופן טבעי.

בד בבד עם נקיטת צעדים מעשיים אלו צריך לבדוק כל סיבה לגופה, ואולי אפילו לשקול מידי פעם לאפשר לילד שחרור מסוים, כמו יום שבו יקבל חופשה שלא מן המניין ויוכל להישאר בבית, או ישתחרר מוקדם. אפשר גם למצוא דרכים שיסייעו לו לצאת מהלחץ במסגרת השעות שאחרי הלימודים. כגון, לעודד את הילד לעסוק בתחביב שמעניין ומרתק אותו, דבר שתורם לשחרור הלחץ הפנימי. ספורט לסוגיו ופעילות גופנית יתרמו אף הם לשיפור המצב.

שוב, מובן שראשית לכל יש לחקור ולהבין מהי הסיבה המדוייקת. משום שכאמור, יתכן מאוד שילד יש סיבה מוצקה ומוצדקת לסירובו, ובסיבה זו יש לטפל. אולי נדמה לילד שהמלמד מציק לו? אולי יש לו בעיית קושי-למידה? או כל סיבה אחרת שאיננו מודעים לה, וחשוב שנדע מהי ונטפל בה.

לילד.

הרבי מזכיר מעשה נוסף, שיש בו מעין השלמת הרעיון. שלוחים של היחפץ-חיים חזרו לרבם מאוכזבים לאחר שלא הצליחו במילוי משימה ציבורית חשובה ביותר. "נסינו הכל, רבנו" הצהירו ותיארו את גודל מאמציהם והשתדלותם העצומה. הם ניסו להסביר ליחפץ-חיים שמצידם, עשו כל שניתן היה לעשות, עד קצה גבול יכולתם ממש, אי-אפשר היה לפעול יותר. "אולם הכל היה לשווא", סיימו בחוסר-אונים מהול בהתנצלות עמוקה. היחפץ-חיים האזין להם ומפניו ניבט צער עמוק, ניכר היה בו שהוא כואב ביותר את כשלון השליחות.

בשיחה של הרבי על פרשת ויגש אנו מוצאים מסר עמוק שראוי שעובדי החינוך – קרי המחנכים – יפנימו אותו כהוראה וכהתוויית דרך בעבודתם הקדושה.

כאשר יהודה ניגש במסירות-נפש ליוסף, המשנה למלך מצרים שכל הארץ התנהלה על פיו והשתדל באומץ ובנחישות למען אחיו בנימין, טענתו היתה: "כי עבדך ערב את הנער". וכאשר המצב הוא כזה, אין חישובים וחשבונות ומתבטלות כל התוכניות. היתה לנו תוכנית לחזור הביתה, ליעקב אבינו? אנחנו מבטלים אותה ולא חוזרים. **כי יש לנו ערבות**

נמצאים בתהליך תמידי, וישנן תכניות לטווח רחוק, אך יחד עם זאת אין זה תהליך נוקשה וחסר פשרות. התוכנית אינה סגורה וחתומה. כאשר התוכנית שנערכה ביום אתמול בקפידה רבה מתגלה כאינה תואמת את מציאות היום, פשוט מתגמשים. משנים את התוכנית ומתאימים אותה למציאות של היום. לא נכנסים ללחץ במטרה להתאים את הילד, על-מנת **שהתוכנית** תצא אל הפועל בכל מחיר. אמת, גם כאן השעון מתקדם במרוצתו, וישנו הספק לימודי. אך כלל הברזל הוא, שהילד מוצב במרכז וטובתו מעל לכל.

שאלה: בני בגיל בר-מצווה. לאחרונה התחיל להקדיש תשומת-לב מרובה למראהו החיצוני. הוא בוחר בקפידה את החליפה, חשוב לו שהנעליים יהיו של יצרן מוכר ו"נחשב", וגם בקשר לחגורה איננו מוכן להתפשר. הוא טוען שכך מתלבשים כל חבריו, ואין הוא רוצה להיות שונה. שאלתי: האם זוהי תופעה מדאיגה שיש להתייחס אליה ברצינות, או שמא הדבר יחלוף עם הזמן ולכן כדאי להתעלם?

תשובה: התופעה של גנדרנות אצל בחורים בגיל הזה מוכרת ומקובלת. בגיל ההתבגרות הילד נפתח יותר אל העולם שסביבו ומודעותו העצמית גוברת. לעובדה זו יש השלכות רבות, שאחת מהן היא ההתייחסות למראה החיצוני. הגנדרנות בלבוש היא ביטוי של רגשות מעורבים; הבגרות שעל ספרה הוא עומד, יחד עם הילדותיות שממנה עדיין לא נפרד.

התופעה נעשית מתונה או בולטת יותר, בהשפעת החברה שבה נמצא הילד. שכן, אחד האפיונים לגיל זה הוא החשיבות שהילד מייחס להיותו שייך. חשוב לו להיות "כמו כולם", "אחד מהחברה". ואם בחברה שבה הוא נמצא מייחסים חשיבות גדולה להופעה החיצונית, סביר להניח שהילד יושפע וייסחף אחרי המגמה הכללית.

עלינו לדעת להאזין לרחשי-לבו של הילד, להרגיש בלבטים שבהם הוא מתחבט ולהשתדל להבין את שעובר עליו במאבקיו

נעליים מוטלת עלינו משימה קדושה, רבת אחריות. חינוך ילדי ישראל ושמירה על המשכיות מסורת עמנו. למען המטרה הזאת עלינו לפעול מתוך הקרבה עצמית, כשאנו מתעלמים מגבולות, מסגרות וכללים. מתגברים על מגבלות וקשיים ומתאימים את הסביבה שבה אנו נמצאים כדי שתייגע לנו בהשגת המטרה, ולא חלילה להיפך, מגבילים את עצמנו ואת השגת מטרתנו בשל אילוצים חיצוניים.

אם אמנם אנו מרגישים עצמנו כחסידי של הרבי, מוטלת עלינו החובה ללכת בדרכו ולנהוג על-פי שיטתו. השליחות החינוכית דורשת מאתנו מסירות-נפש ונקיטת פעולות שנראות לכאורה בלתי שגרתיות – אולם כך נוהג גם הרבי. אם ננהג כמוהו נוכל גם אנו להשתמש בכוח ובעוצמה של החינוך ולעשות אותו לכלי לשנינו פני הדור.

נשיאנו שעל יהודי להיות למעלה מן העולם ולפעול גם בדרכים שאינן מקובלות בדרך-כלל. למעלה מן העולם – אבל בתוך העולם. עלינו, עובדי החינוך, מוטל להתעלות מעל לכל סדר והגיון, ויחד עם זאת גם שם להכניס סדר ותכנון.

הרבי מה"מ הוא גדול המאמינים שבכוחו של חינוך נכון אמיתי ומתוך הקרבה עצמית, לחולל גדולות ונצורות. הרבי הוא נאה דורש ונאה מקיים, והוא אכן חולל בדורנו מהפיכה חינוכית גדולה ועצומה, רבת-ממדים. המהפכה הזאת נפעלה בזכות מסירות-הנפש של שלוחיו, שלא התחשבו בסדרי העולם הקבועים ולא התפעלו מהם. היתה להם מטרה, והם התאימו את הסביבה והעולם למען הגשמת המטרה שעמדה מול עיניהם.

גם אנו, המלמדים והעוסקים בחינוך לכל גווניו, שלוחים הננו. מול עינינו ניצבת מטרה

"להתעלף? האם מישוה מכם התעלף?" שאל בקול רועד. והשליחים הביטו זה בזה נבוכים. הם תכננו מראש את דרכי פעולתם והשתדלותם, לפרטי פרטים, תכניתם היתה מוכנה וערוכה היטב, אולם הקטע הזה, של להתעלף, לא היה כלול בה...

אין ללמוד מכל זה שעלינו לפעול בצורה בלתי מסודרת, לגשת בלתי מוכנים לביצוע משימות ולהתאים את הפעולות לנסיבות באופן ספונטני. להיפך: ידועה אמרתו של היצמח צדק, שהסדר הוא כלל ראשון בעבודת ה'. מובן וברור שחוץ ביותר שתמיד תהיה תוכנית פעולה מוגדרת ומסודרת, אולם הגמישות חשובה לא פחות. תמיד יש להשאיר מקום לשינויים לפי הצורך, ולעשות גם דברים שאינם כלולים בתוכנית, ואף כאלו שנראים חריגים ושמלכתחילה לא העלינו בדעתנו שיש להם מקום. כפי הוראת רבותינו

770 בשידור חי

www.770live.org

כל מה שקורה ב -

◆ אודיו
◆ וידאו
◆ שיעורים

באתר לנאולה - והנה זה משיח בא